

וזה הוא לשון הרמב"ן בפירושו לתורה:

ובוראי שצריך לחזור הדברים בעינים הרבה שהכתוב יקצר בהן, אבל לא אמר (בספרי ובברייתא בנמ') הרי זה משל אלא המחייב מוציא שם רע אף על פי שלא בעל וכו' וכך אמרו בנמ' ר' אליעזר בן יעקב אומר שמלה ממש והלכה כדבריו וכן טעם הפרשה וכו'.

וכן הם דברי הרמב"ם בה' נערה בתולה פרק ג' הלכה ו' שאף שפסק כר' אליעזר בן יעקב שהיוזב הבעל הוא דוקא כשבעל כתב שם:

כיצד הוצאת שם רע הוא שיבוא לבית דין וכו' ובית דין שומעין דברי העדים וחוקרין עדותן וכו' ואם הביא האב עדים וכו' וילקה הוא ונותן מאה סלעים. והן גם דברי הירושלמי כתובות פרק ד' ה"ד שאחרי כל מה שנתבאר גם שם מכל דיני עדי הבעל ועדי האב נאמר אחר זה:

תני ר' אליעזר בן יעקב אומר ייאמרו הדברים ככתבן מהו ייאמרו הדברים ככתבן אמר ר' יוסי בי ר' בון לעולם אינו חייב עד שיכנס ויבעול וישעון טענת בתולים.

והוא אחת עם דברי הבבלי.

וכל הדברים פשוטין ומבוארים שכל דברי ר' אליעזר בן יעקב אינם כי אם כלשונו בברייתא. לא נאמרו דברים הללו אלא כשבעל.

ורק זה לבד היא כל מחלקותם וגם הלכה כר' אליעזר בן יעקב, וכל דברי סתמא דנמרא כוותיה, וכמו שכב"ר כתב גם הכסף משנה שם (כ"ב).

והנה הוכרחנו להאריך בדברים פשוטים, אבל כי החוקרים האחרונים בדברם כל דבריהם מתוך חסרון ידיעה הפכום לדברי תהו.

ובעצמם ציינו לכתובות מ"ו ויאמר החכם ווייס. עם הפירוש הזה הסכים ר' אליעזר בן יעקב כתובות מ"ו וכן ציין לשם גם החכם גרעץ.

מבלי לדעת ענין הדברים שם.

וכן הדבר ככל מה שכבר נתבאר שגם מעולם לא עסקו הצדוקים בחקירת

פשט דברי הכתובים, ויהיו רחוקים לגמרי גם מזה, וכי גם הדברים המעטים אשר התנגדו להם בהחלט היו רק דברים כוללים אשר הוכרחו שם לעשות באופן אחד,

וגם שם לא חקרו כל מאומה, כי אם עשו כאשר יעלה המזלג, וכאשר יעלה על לב כל הדיוט הפותח ורואה ואומר מתוך השקפה על שמחיות הדברים.

פרק ט"ז.

ואמנם כי נראה עוד יותר מזה, כי גם הדברים הכוללים אשר שם באה התנגדותם בהחלט, הנה גם הם לא היו כלל בפעם אחת וגם לא ברור אחד.

הערה (כ"ב) בעת הדפסת הדברים בא לידי ספר דברי שלום ואמת לחרב רמאנוביץ וראיתי שם בעמוד 15 שגם הוא טעה את המעות הזה ויאמר שם:

„ויותר יחולא (על הגליק סמגילת תענית) חמקרא חשני שמביא שהיו אמרים ופרשו השמלה דברים ככתבן, והנה מבואר דברי התנא אשר משנתו קב ונקי בברייתא סתמית (כתובות מ"ו) ופרשו השמלה ר"א בן יעקב אומר דברים ככתבן סמלה ממש, וכן בירושלמי שם מ"ד ה"ד תני רבא"י אומר ייאמרו הדברים ככתבן" אלה דבריו.

הצדוקים והמאורע הכולל בימי יוחנן

כי אם איזה מהם בראשית ימיהם, ואיזה מהם אך בסוף ימיהם.
לפי שבאמת לא עסקו הצדוקים בכל זה כל עיקר ולא הי' זה ענינם כלל,
וכל מה שבא מהם בכל הדברים האלה הי' רק בדרך מקרה, אם מפני שהי' הדבר
או לפונתם ולהנאתם, או שקרה דבר כזה בדרך נצחון או שהיו הם מוכרחים או
לחנוך הדין בהיות או זמן רדיפת כל חכמי התורה, ככל אשר יבואר כל זה לפנינו.
ותחת אשר מה שהתכו הדין בעד זמנם שאינו נהרג עד שיהרג הנידון הי'
עוד בימי יוחנן, ויהודה בן סבאי אשר הי' בימי אלכסנדר ינאי כבר עשה מעשה
רב להוציא מלבן של צדוקים (עי' מכות ד' ו').
וכל זה הי' דבר הצדוקים בסוף ימי יוחנן בשעה שנהרגו כל חכמי ישראל
והנשארים ביהוה והתבטאו והצדוקים ישבו או כסאות למשפט (עי' לפנינו בפרק כ"ו).
הנה תחת זה דבר עצרת אחר השבת הי' כבר בזמן מאוחר מאד, היינו בימי
רבן יוחנן בן זכאי.

וגם אז לא נחלקו בזה יסוד הכתה בכללה, היינו הצדוקים, כי אם המפלגה
הקטנה אשר נכללה בתוכם והם הבייתוסים.
ויאזעפוס לא יזכיר כלל את הבייתוסים, לפי שכל השקפותיו הלכו ובאו
רק מתוך העז והמשורה והכה במדינה, והשם אשר נקראו כולם בכלל.
זה הי' רק להצדוקים, אשר הבייתוסים היו רק מפלים להם, ובטלים בתוכם,
וכי גם כי התבורה בכללה נקראו רק בשם צדוקים.
וכן הוא גם במשנה ובגמרא בכל מקום אשר ידברו על התבורה בכלל
וזכירום בשם צדוקים, כמו לשונם. דבר שהצדוקים מודים בו או אל תתנו מקום
לצדוקים לרדותי או תהיה זה מדרכי הצדוקים וכאלה רבות.
ובכל זה דעה בנוגע לעצרת אחר השבת הקדקו עיקר כל דבריהם רק על
הבייתוסים.

אשר מזה מבואר כי לא לבד שעד הזמן האחרון לא נחלקו בזה הצדוקים,
כי אם שגם בזמן האחרון הי' עיקר כל הדבר רק מהבייתוסים.
ובמשנה מנחות ד' ס"ה נאמר:

וכל כך למה מפני הבייתוסים שהיו אומרים אין קצירת העומר במוצאי
יום טוב.

ובגמרא שם על המשנה: תנו רבנן אילין יומיא דלא להתענא בהון ומקצתהון
דלא למספד מריש ירחא דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא דלא למספד
ומתמניא ביה ועד סוף מועדא איתותב הנה דשבויעא דלא למספד, מריש ירחא
דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא דלא למספד שהיו צדוקים אומרים יחיד
מתגדב ומביא תמיד מאי דרוש את הכבש האחד תעשה בבקר וכו'. מאי אהדרו
את קרבני לחמי לאשי תשמרו שיהיו כולן באין מתרומת הלשכה. מתמניא ביה
ועד סוף מועדא איתותב הנה דשבויעא דלא למספד, שהיו בבייתוסין אומרים עצרת
אחר השבת, ניטפל להם רבן יוחנן בן זכאי ואמר להם מנין לכם, ולא הי' אדם
וכו' חוץ מזקן אחד שהי' מפספס כעגור וכו'. אמר לו רבי בכך אתה מוטרני אמר לו וכו'.

וזה יראה גם בכל הקציתות במשנה ובגמ' לא עלה בידם כל טעמה אחרי אשר לא הקיץ כלל
לדעת את המאורע שם, שבו לקחו להם ציגים ועל פיהם רצו להחליט את כל יסודי דברי ימינו, ולא שמו לב
כי עיקר הכל צריך לדעת תחלה את מיתוסן של הדברים.

ומבואר שבברייתא הזאת עצמה שעל דבר התמיד בא הדבר על שם יסוד החבורה הזאת "הצדוקים", בא בכל זה דבר העצרת על שם "הבייתוסים". וכן בא זה עצמו גם במגילת תענית פרק א', שבענין התמיד נאמר "צדוקים" ובענין חג העצרת "בייתוסים".

ונאמר גם שם "מן ריש ירהא דניסן ועד תמניא ביה איתוקם תמידא דלא למספד שהיו צדוקים אומרים וכו'".

ואחר זה להלן שם נאמר "ומתמניא ביה ועד סוף מועדא איתותב חנא דשבועיא דלא למספד, ואיזה זה עצרת, והלא לא נצרכו לכתוב כל הימים טובים שבמגילה, אלא שהיו דנין "כנגד בייתוסים" שהיו אומרים עצרת לאחר השבת נטפל להם ר' יוחנן בן זכאי וכו'".

וכן הדבר כי בנוגע להתמיד הי' זה באמת מכלל חבורת הצדוקים לפי שהי' להם בזה ענין כללי לטובתם ולהנאתם, ככל אשר יבואר לפנינו בפרק כ"ד, והי' הדבר בזמן שהי' ידם תקיפה וזרועם בכל משלה.

אבל דבר העצרת אחר השבת שאינו אלא ענין דתי בלבד, בא הדבר בעיקרו רק מבייתוסים לבד, וככל אשר נראה זה עוד גם מכל אשר יבא לפנינו.

והנה מבואר לנו גם זאת שהי' זה בזמן האחרון היינו בימי רבן יוחנן בן זכאי, וכמו שהוא גם בהברייתא בגמ' וגם במגילת תענית. נטפל להם רבן יוחנן בן זכאי".

ואף שבברייתא זו עצמה בנוגע לדין התמיד נאמר סתם "מאי אהדרו" ובמגילת תענית "אמרו להם חכמים".

נאמר על עצרת "נטפל להם רבן יוחנן בן זכאי" וכן הוא גם במגילת תענית "נטפל להם רבן יוחנן בן זכאי".

וגם כל ההשתדלות הגדולה והנמרצה אשר הי' בזה, ובא במקום אחר ולענין אחר, נאמר זה גם שם רק על שם הבייתוסים.

ובא במשנה ראש השנה ד' כ"ב (פ"ב מ"א)

בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם "משקלקלו הבייתוסים" התקינו שלא יהיו מקבלין אלא מן המכירין.

ובגמרא שם בא ביאור דברי המשנה מן התוספתא במס' ר"ה פ"א, וגם שם בא הכל על שם הבייתוסים.

תנו רבנן מה קלקול קלקלו הבייתוסים פעם אחת בקשו בייתוסין להטעות את החכמים שכרו שני בני אדם בד' מאות וזו אחד משלנו ואחד משלכם, שלחם העיד עדותו ויצא שלנו אמרו לו, אמור כיצד ראית את הלבנה אמר להם וכו' ואם אין אתם מאמינים לי הרי מאתיים וזו צדורים לי בסדיני, אמרו לו מי הוסיף לךך אמר להם שמעתי שבקשו בייתוסים להטעות את החכמים אמרתי אלך אני ואודיע להם שמא יבואו בני אדם שאינם מהוגנים וישעו את החכמים אמרו לו מאתיים וזו נתונים לך במתנה והשוכרך ימתח על העמוד באותה שעה התקינו שלא יהיו מקבלין אלא מן המכירין.

ומבואר כי כל הדבר נכפל ונשנה מדוקדק רק על שם הבייתוסים. ואמנם כי יש בזה עוד דבר גדול מאד אשר נוכל ללמוד ממקום הזה בנוגע להנהגה הכוללת של הצדוקים והבייתוסים בכלל.

כי נשוב ונראה מכאן את כל הדבר הגדול אשר כבר נתבאר כי לא הי' להצדוקים כל פרינציפ בננוע להתורה עצמה ולדיני התורה, כל היסוד שלהם הי' רק בננוע להתקנות מדרבנן.

אבל בננוע לדיני התורה לא עסקו בהם כלל, ונשארו גם מהם בהנהגה של פומבי ככל אשר הי' מאז ומעולם.

והדבר מתבאר גם במקום הזה באופן בולט מאד.

הנה כל השתדלותם הגדולה של הבייתוסים להטעות את החכמים היתה כדי שיחול עצרת אחר השבת וכמו שהדבר מפורש על מקומו בתוספתא ראש השנה שם:

בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם פעם אחת שכרו בייתוסין שני עדים לבוא להטעות את החכמים לפי שאין בייתוסים מודים שתהא עצרת אלא באחד בשבת בא אחד ואמר עדותו הלך לו וכו'.

והנה שכרו לזה שני עדי שקר להטעות את החכמים.

אבל מה יושיעם זה, והלא הם יודעים שהם עדי שקר, ויתקנו לעצרת, ויקלקלו לעצמם את הפסח שלא כדין.

שהרי להטעות את החכמים שיהי' עצרת חל אחר השבת, אי אפשר כי אם להטעות אותם קודם החדש ניסן.

שבוה הדבר תלוי שיהי' יום הנף ביום א' אחר השבת, ויוגמר ספירת שבע שבתות תמימות ביום השבת, ועצרת אחר השבת (ועי' בתוס' ד"ה להטעות).

ועל כן רצו אז להטעות את החכמים על החדש ניסן שיבואו עדי שקר ויעידו על החדש ניסן, שנראה בזמנו ויקדשו בית דין את יום שלשים לראש החדש ניסן, ועל ידי זה יהי' עצרת אחר השבת.

אבל הלא על ידי זה יהי' פסח שלא בזמנו, שהרי הם יודעים ששכרו עדי שקר, ויקריבו את קרבן הפסח שלא בזמנו וביום השביעי של חג הפסח יאכלו חמין שלא כדין.

ובהכרח יבואר לנו מזה שכל מעשיהם לא הי' כי אם לנצחון, אבל בעצמו של דבר, דבר לא הי' להם עם קיום תורת ד' ככל אשר כבר נתבאר (ודברי התוס' שם בדיה להטעות תמוהים).

ואחרי שכל הדבר לא הי' אצלם מתוך קיום התורה, ולא מתוך ענין דתי הקרוב אל לבם כי אם מתוך נצחון, הנה למה שהתנגדו אז שמו לבם והשתדלותם, ולמה שלא התנגדו לא שמו לב כל עיקר.

והחכם ווייס אשר כל חכמתו בחקירת דבר הצדוקים הוא לאמר כי אין אנו יודעים שם כל מאומה, ועל כן הוא יודע בבירור גמור שכל התנגדותם הי' רק לתורה שבעל פה ולקבלה, הצליח בדרכו גם במקום הזה.

ויאמר בהיא עמוד 119:

מלבד אלה יש עוד זכרון להתנגדות אחת והיא כי לא היתה דעת הצדוקים נוחה במעשה הפרושים בבחינת קידוש החדש, לא הוגדר לאיזה צד היו מתנגדים? ומה ממעשי הפרושים הי' רע בעיניהם? רק יסופר. ישפעם אחת קלקלו הבייתוסים (ריה פ"ב מ"א) ורצו להטעות את חכמים ושכרו עדי שקר (בבלי שם כ"ב: וירושלמי שם ותוספתא פ"א) מזה נראה ברור כי רע עליהם מעשה החכמים

בענין קידוש החדש, אבל המעשה הפרטי אשר לא הי' נוח להם כבר נשכח באורך הזמן. אלה דבריו.

ומה אפשר לאמר לדרכי הקירה כאלה שלא נבראו כי אם להונות בהם את הקוראים, לאמר שלא נודע לנו ולא הוגד לנו ועל כן הוא יודע ברור. ואיך לא הוגד לנו מה הי' זה, והרי במקומות ההם שציין בעצמו בירושלמי שם ובתוספתא פ"א, שאך שם בא הדבר, הנה שם במקומו מפורש והוגד מה הי' הדבר ומה רצו בזה.

שרצו להטעות כדי שיהול עצרת אחר השבת, והוא הדבר הידוע מהם ומפורסם שאמרו כן.

ושם בתוספתא נאמר. בראשונה היו מקבלין עדות החדש מכל אדם פעם אחת שכרו בייתוסים שני עדים לבוא להטעות את החכמים לפי שאין בייתוסים מודים שתהא עצרת אלא באחד בשבת וכו'.

ובירושלמי שם במקומו:

„ומה קלקול הוה תמן שהיו אומרים עצרת לאחר השבת והיו יוצאין עליו מבערב בהזקת שנתקדש“.

והאם אפשר להיות דברים יותר ברורים מזה, והאם אפשר להניד יותר.

והנה יציין בעצמו את המקומות האלה במקומם ובכל זה בא ואומר:

„מלבד אלה יש עוד זכרון להתנגדות וכו' לא הוגד לאיזה צד היו מתנגדים ומה ממעשי הפרושים הי' רע בעיניהם וכו' מזה נראה ברור כי רע עליהם מעשה החכמים בענין קידוש החדש וכו' וכבר נשכח באורך הזמן“.

ואחת משתי אלה או שכתב לו הציון הלז ולא ראה כלל הנאמר שם, או שבא להונות את הקוראים בזדון.

אבל מה מקום לדרכים כאלה בחכמת ישראל, ומה ענינם של דברים כאלה להכתב לשם הקירה.

וכן הדבר כי אין זה התנגדות חדשה כי אם זו עצמה של עצרת אחר השבת הידועה ומפורסמת מהם.

ואמנם כן כי תחת מה שמעה החכם ווייס לאמר „ומזה נראה ברור כי רע עליהם מעשה החכמים בענין קידוש החדש“.

הנה אם הי' מעיין והוקר לדעת את ענין הדברים או הי' רואה שאם הי' נדרש לנו ראי' שלא ספקו הצדוקים בקידוש בית דין, אין לנו על זה ראייה יותר גדולה ויותר ברורה מהמקום הזה.

שאם לא כן מה יועילו להם עדי השקר, והרי הם עצמם יודעין שרק בטעות נתקדש יום שלשים, ואם ירויחו בחג העצרת שיהי' על ידי זה בזמנו לפי דעתם הם, אבל הלא כנגד זה יפסידו בחג המצות שיהי' גם לפי דעתם שלא בזמנו, ויקריבו הפסח ב"ג, ויחזו את חג המצות עצמו שלא בזמנו, ויאכלו גם חמץ אחר יום האחרון גם כן שלא כדיון.

והדברים בולטים ומבארים את עצמן, שקיימו גם הם כל מעשי החכמים בקידוש החדש, והי' גם אצלם דבר פשוט שאם יקבעו זה בית דין של כל ישראל כל מה שעשו עשו.

הצדוקים והמאורע הכולל בימי יוחנן

ריב

ואמנם כי עיקר הכל בזה הוא את אשר כבר נתבאר כי התנגדו הצדוקים והבייתוסים רק לאיזה פרטים כוללים, וכי התנגדותם באה מתוך איזה מקרה שבא וקרה אז, ותהי להם לנצחון.

אבל בכל יתר דברי התורה לא שנו דבר בכל הנהגה של פומבי. כי בכלל לא עסקו בדברי התורה, ולא הי' זה לא ענינם ולא מלאכתם, ולא שמו לזה לב כל עיקר.

ועל כן גם דבר לא הי' להם עם מה שעל ידי ששכרו עדי שקר יקלקלו גם לעצמם בנוגע לחג הפסח ולהקרבת הפסח ואכילת חמין.

ועל כן באמת באו גם הפרטים המעטים ההם בתוך המשך גדול של זמנים שונים ומרוחקים, לפי שלא עסקו בזה כלל וכל מה שבא לא בא כי אם בדרך מקרה.

פרק י"ז.

ועלינו לבאר בזה עוד דבר גדול אשר בא גם הוא על שם הבייתוסים ולא על שם הצדוקים בכלל.

והוא דבר אמרם עין תחת עין ממש, וירקה בפניו ממש, ופרשו השמלה, שכבר חשבנו אותם בפרק ט"ז.

אבל הדברים האלה לא נמצאו כי אם במגילת תענית (בהוספות המאוחרות) פרק ד', ושם אף שיתר הדברים נאמרו על שם הצדוקים, בא זה ביחוד על שם הבייתוסים.

ולשון הדברים שם:

"בארבעה עשר בתמוז עדא ספר גורתא דלא למספד מפני שהי' כתוב ומונה להם לצדוקים ספר גזירות וכו' ועוד שהיו בייתוסין אומרים עין תחת עין שן תחת שן הפיל אדם שנו של חבירו יפיל את שנו סמא את עינו של חבירו יסמא את עינו שיהיו שוין כאחד, ופרשו השמלה לפני וקני העיר דברים ככתבן, וירקה בפניו שתהא רוקקת בפניו אמרו להם חכמים והלא כתוב והתורה והמצוה אשר כתבת' להורותם וכו' ואותו יום שבתלוהו עשאוהו יום טוב."

והנה אף שגם כאן נאמר בתחלה "עדא ספר גורתא מפני שהי' כתוב ומונה להם לצדוקים וכו'".

נאמר אחר זה דבר עין תחת עין ופרשו השמלה וירקה בפניו על שם הבייתוסים.

והקבם ווייס הרשה לעצמו במקום הזה להשתדל להטעות את הקוראים באופן מנונה מאד.

ובח"א עמוד 140 בעמודו בימי שמעון בן שטח יאמר לו:

הריב עם הצדוקים והנצוה עליהם הוציא לאור כמה דינים בענינים שונים, בזמן ההוא נמצא הרושם הראשון, למדרש על חק התורה: עין תחת עין שכונתו תשלומי עין (ב"ק פ"ג מכילתא משפטים) נגד דעת הצדוקים שהיו אומרים עין ממש, ודעת הצדוקים בזה היא הדעה הנמצאת אצל כל המחקקים וכו' גם הפירושים אשר פירשו הצדוקים את החק של מוציא שם רע על אשתו ואמרו שכונת מאמר התורה: ופרשו השמלה היא דברים ככתבם וכמו כן המאמר